

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

MMXIV.

II. ÉVFOLYAM IV. SZÁM

KÜLÖNLENYOMAT

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
NEMZETBIZTONSÁGI INTÉZET
BUDAPEST

A militarizált rendőrség problémái az Egyesült Államokban Mitől vált harci övezetté egy amerikai kisváros?

Less Ferenc

Absztrakt:

2014. augusztus 09-én Fergusonban, egy fehér rendőr intézkedése során kioltotta életét egy, a helyi afroamerikai közösséghez tartozó fiatalembernek. Az eset felkorbácsolta az érintett közösség érzelmeit, melynek tagjai tiltakozásul az utcára vonultak, hogy ott adjanak hangot a fekete lakosságot sújtó általános rendőri gyakorlatnak. A rendfenntartók a demonstrációk kezelésére nagy erővel léptek fel, melyre válaszul a tiltakozók szembeálltak a rendőrökkel. Tanulmányomban a zavargásokhoz vezető eseményeket, az azokra adott rendőri választ és idekapcsolódóan az Egyesült Államok rendőrsége militarizációs folyamatát kívánom bemutatni.

Kulcsszavak: magas profilú, alacsony profilú tömegkezelés, militarizálódás, kényszerítő erő alkalmazása

Abstract:

In August 2009, in Ferguson (USA) a white police officer killed an unarmed Afro-American young man in a shooting. As a respond, the members of the black community went on the streets to protest against the police brutality and the general approach of the police dealing with the black population. The police called in impressive forces to handle the demonstrations. The police intervention provoked a stand-off between the police and protestors which caused riot and looting lasted several days. In my study, I write about the events led to the riot and the police respond who they tried to handle the difficult situation; analyzing the process of the militarization of the law enforcement agencies in the US.

Keywords: high-profil, low-profil crowd control, militarization, use of force

*Mottó: Government of the people, by the people, for the people, shall not perish
from the Earth.*

1

*(A néptől, a nép által, a népért való kormányzás soha el nem tűnik a föld színéről)
(Abraham Lincoln)*

2014. augusztus 09-én, 12.01 órakor a Missouri állambéli Ferguson nevű kisvárosban egy, a helyi rendőrség állományába tartozó, fehér bőrű, szolgálatos rendőr lelőtte a helyi afroamerikai közösséghez tartozó, 18 éves fegyvertelen Michael Brown². A Brown halálához vezető fegyverhasználat hatalmas vihart kavart a város fekete lakossága körében, mely az utcára vonulva tiltakozott a – véleményük szerint jogszerűtlen – fegyverhasználat ellen. A fatális eredményhez vezető rendőri intézkedés közönséges gyilkosság volt a demonstrálók szerint, amelynek oka egyértelműen a rendőr rasszizmusára vezethető vissza.³ A tiltakozások kezelésére, a forrongó hangulat lecsillapítására a rendőrség a magas-profilú tömegkezelési stratégiát és taktikai eljárásokat választva, teljes arzenállal vonult be a városba. A páncélozott szállító harcjárműveken érkező, vagy tetőtől-talpig tömegoszlató felszerelésbe öltöztetett, vagy katonai felszerelésekkel ellátott, „kevésbé halálos fegyverekkel” (less-lethal weapons) és más kényszerítő eszközöket használó rendőri erők megjelenése azonban csak olaj volt tűzre⁴. A demonstrálók szembe fordultak a rendvédelmi erőkkel, majd egy kisebb részük fosztogatásba, rombolásba kezdett. A felbomlott közrend helyreállítására tett erőfeszítés így éppen az ellenkező hatást érte el, mivel az erőszak eskalációjához és nem egy

¹Abraham LINCOLN: *The Gettysburg Address 1865. Június 1.* –

www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm

²HUFFINGTONPOST.COM: *Ferguson, Missouri Community Furious After Teen Shot Dead By Police. 2014.08.09.* www.huffingtonpost.com/2014/08/09/ferguson-teen-police-shooting_n_5665305.html

³BOSMAN, Julia, FITZSIMMONS, Emma G.: *Grief and Protests Follow Shooting of a Teenager. The New York Times, 2014.08.10.* – www.nytimes.com/2014/08/11/us/police-say-mike-brown-was-killed-after-struggle-for-gun.html

⁴BALKO, Radley: *After Ferguson, how should police respond to protests. The Washington Post, 2014.08.14.* – www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2014/08/14/after-ferguson-how-should-police-respond-to-protests/

esetben mindkét oldalon lőfegyverek használatához vezetett.⁵ A nagy nyilvánosságot kapott események következtében felvetődő kérdések: mi váltotta ki a zavargásokat, és hasonló helyzetben mit tehet a rendőrség annak érdekében, hogy elkerülje a személyek és a tulajdon sérelméhez vezető erőszak kialakulását, annak fokozódását? Elemzésemben az eseményekről kívánok beszámolót nyújtani, és a sajtóhírek elemzése, valamint a szakemberek hozzászólásai segítségével igyekszem választ adni a kérdésekre.

Hat lövés, mely zavargásokat robbantott ki

A St. Louis agglomerációjában fekvő városrészben történetekhez vezető rendőri intézkedés körülményeit ezen elemzés elkészültének napjáig (2014. november 27.) sem lehet tisztán látni, mivel a rendkívüli esemény kivizsgálását végrehajtó szervek a nyomozás érdekeire hivatkozva megtagadják az információk kiadását. A hírek szerint, melyek a helyi szemtanúk elbeszélésére és a hatóságok által kiszivárogtatott információra alapoznak, a szolgálatot teljesítő rendőr (akit az első időszakban a demonstrálók hangos követelése ellenére sem volt hajlandó megnevezni a helyi rendőri szerv) Brownt és barátját, azért vonta intézkedés alá, mert azok tiltott helyen keltek át az úttesten. Az eddig ismert információk szerint a rendőr az intézkedés során megpróbálta Brownt betuszkolni a szolgálati gépjárművébe, de az intézkedés alá vont fiú kiszabadította magát és kezeit a feje fölé emelve menekülni kezdett. A rendőr a menekülőre több lövést is leadott, melynek következtében az a helyszínen elhunyt.⁶

A rendőrség néhány nappal később egy másik verzióval rukkolt elő. Jon Belmar, a St. Louis megye rendőri vezetője szerint a rendőr megállt gépkocsijával a sétáló fiatalok mellett, és amikor kiszállt járművéből, az egyik fiatal nekítámadt, visszalökve őt az autóba, majd igyekezett megszerezni a járőr fegyverét. Ekkor legalább egy lövés dördült el a gépkocsiban, mely nem talált el senkit. Ezt követően a rendőr kiugrott a járműből, és több lövéssel leterítette Brownt. A

⁵444.hu: Hábórus övezet lett az amerikai kisvárosból a fekete tini meggyilkolása után. 2014.08.13. - <http://444.hu/2014/08/13/haborus-ovezet-lett-az-amerikai-kisvarosbol-a-fekete-tini-meggyilkolasa-utan/>

⁶THORSEN, Leah: Ferguson Day One Wrapup: Officer Kills Ferguson Teen. St. Louis Post-Dispatch, 2014. 08.10. - www.stltoday.com/news/local/crime-and-courts/anger-confrontation-after-fatal-shooting-of-teen-by-ferguson-police/article_04e3885b-4131-5e49-b784-33cd3acbe7f1.html

vizsgálat szerint a helyszínen talált összes hüvely a rendőr fegyveréből származott.⁷

A Brown társa, Johnson által tett nyilatkozat sem tisztázta a helyzetet. A tanú szerint az úton sétált barátjával, amikor elgördült mellettük egy rendőrautó és az abban ülő rendőr rájuk szólt, hogy menjenek fel a járdára. Mivel a felszólításnak nem tettek eleget, a járőr lefékezett, majd hátramenetben közeledni kezdett feléjük. Amikor melléjük ért, a rendőr kiugrott a kocsiból és annak ajtajával megütötte Brownt, majd megragadta nyakát, és megpróbálta betuszkolni a járőrautóba, miközben hangos kiabálta, hogy „agyonlőlek”. Eközben az autóban egy lövés dördült el. A fiatalok megpróbálták elmenekülni, de az üldözésükre kelt rendőr a kocsiból kiszállva tovább tüzelt, majd – Johnson elmondása szerint – eltalálta Brownt, aki ennek következtében megrogyott, megfordult és megadásra emelve karjait kiabálni kezdte, hogy „nincs fegyverem, ne lőjön!” Az ekkorra Brownt utolérő rendőr, mindezek ellenére tovább folytatta a tüzelést, és közvetlen közlőről, mintegy kivégezte áldozatát.⁸ A megadásra felemelt kezek és a „Don’t shoot!” kifejezés a későbbiekben a demonstráció védjegyévé váltak, melyeket a tüntetéseket biztosító rendőröknek számtalanszor kellett megtapasztalniuk.

Az ügyet tovább bonyolítja, hogy a holttest vizsgálata során, a család által megbízott halottkém megállapította, hogy Brownt hat találat érte teste elülső oldalán, négy lövedék a jobb karjába, kettő pedig a koponyájába hatolt be. A vizsgálat kizárta azt a feltételezést, hogy a lövéseket közvetlen közlőről adták le, továbbá cannabis jelenlétét is kimutatta a fiatalember szervezetében.⁹

Az esetet tovább színezi, hogy az áldozatot egy – a halálát okozó incidenst közvetlenül megelőzően történt – bolti lopás elkövetése miatt kereste a helyi

⁷ROSENBERG, Eli: *St. Louis police chief says fight over cop's gun led to fatal shooting of unarmed teen in Missouri.* *New York Daily News*, 2014.08.10. - www.nydailynews.com/news/crime/st-louis-police-chief-physical-confrontation-led-fatal-shooting-unarmed-teen-article-1.1898637

⁸ROBLES Frances, BOSMAN, Julie: *Autopsy Shows Michael Brown Was Struck at Least 6 Times.* *The New York Times*, 2014.08.14. - www.nytimes.com/2014/08/18/us/michael-brown-autopsy-shows-he-was-shot-at-least-6-times.html

⁹ALCINDOR, Yamiche, BACON John: *After Brown autopsy, mom wants officer arrested.* *USA Today*, 2014.08.18. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/17/justice-department-autopsy-brown-ferguson/14196559/

rendőrség. A kiadott nyilatkozat szerint azonban ezt a körülményt az intézkedő rendőr a lőfegyverhasználat idején még nem ismerte.¹⁰

Obama elnök utasítására az ügy kivizsgálásában a helyi szerveken kívül Eric H. Holder igazságügyi miniszter személyesen¹¹ és az FBI (40 fővel) is részt vesz.¹²

A zavargásokra adott rendőri válasz

A lövöldözést követően azonnal megkezdődtek a demonstrációk, melynek biztosítására a rendőrség európai szemmel meglepő módon, nyilvánvalóan az erődemónstráció szándékával vonult a helyszínre. A tüntetések több alkalommal is erőszakossá váltak és a tömeg kövekkel, palackokkal, Molotov-koktéllal támadta a rendvédelmieket. Az erőszakra a rendőrség is erőszakkal válaszolt, felhasználva a rendelkezésére álló „kevésbé-halálos”¹³ fegyverarzenál minden elemét, így nagy számban lőtt ki könnygázgránátot, alacsony energiájú lövedékek, (gumilövedéket, babzsákot¹⁴), illetve sokkoló gránátot.¹⁵ A rendőrök többsége nemcsak hogy teljes védőfelszerelésben szállt szembe a tömeggel, hanem különböző típusú, eredetileg katonai célra tervezett páncélozott harcjárműveket is igénybe vett. Számos felvételen látható, hogy az USA katonai erői számára tervezett és a közelmúltban vívott háborúiban használt MRAP (Mine-Resistant Ambush Protected – aknatámadás és rajtaütés elleni védelemmel ellátott) harcjárművek bűvónyílásaiban álló rendőrök céloznak a tömegre a járműre telepített nagyteljesítményű fegyverekkel, mint például mesterlövészpuskákkal. Az oszlatásra ve-

¹⁰SWAINE, Jon, CARROLL Rory: *Ferguson shooting: police under pressure after linking Michael Brown to robbery. The Guardian, 2014.08.16.* – www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ferguson-police-michael-brown-robbery-suspect.

¹¹WAX, Emily et al.: *Holder headed to Ferguson on Wednesday, will oversee federal response to shooting. The Washington Post, 2014.08.18.* – www.washingtonpost.com/national/justice-department-orders-new-autopsy-of-michael-browns-body/2014/08/18/023a4d12-2694-11e4-958c-268a320a60ce_story.html

¹²ALCINDOR, Yamiche, BACON John: *Autopsy Shows... i.m.*

¹³A „less-lethal” elnevezést nemzetközi irodalomban az olyan eszközökre használják, mint a könnygáz, a gumilövedék, a babzsák lövedék, a Teaser, a vízágyú stb. A magyar nyelvben nincs elfogadott megfelelője.

¹⁴A megtévesztő elnevezés ellenére, a kilőtt zacskószerű lövedék kisméretű fém, általában ólomdarabokat tartalmaz.

¹⁵Az ebbe a kategóriába tartozó kézből és fegyverből indítható gránátok detonáláskor erős hang és fényhatást okoznak a környezetükben tartózkodók sokkolása érdekében, illetve a hatás növelésére könnygázt, illetve szilárd lövedékeket is kibocsájthatnak.

zényelt rendőrök közül sokan katonai jellegű, terepszínű egyenruhát, katonai felszerelési tárgyakat viseltek és elsősorban hadi célra gyártott automata lőfegyvereket hordtak. Számos szemtanúban fogalmazódott meg az az érzés, hogy az eseményekre adott rendvédelmi válasz hasonló fegyverzetet vett igénybe, mint egy katonai művelet Irakban vagy Afganisztánban. A rendőri művelet alatt a település sokak szerint inkább hasonlított harci övezethez, mint egy amerikai külvároshoz.¹⁶

Nyolc nappal a zavargásokat kirobbantó esemény után, augusztus 16-án Missouri állam kormányzója – az erőszak hullám és a fosztogatás megállítása érdekében – szükségállapotot hirdetett ki a városban, valamint kijárási tilalmat rendelt el éjjel és reggel öt óra között. A kijárási tilalmat azonban sokan nem tartották be, és az azt követő éjszakák során is az utcára vonultak, ismételten összecsapva a kivezényelt rendőrökkel.¹⁷ A kijárási tilalmat – a rendőrség tehetetlenségét észlelve – két nap múlva megszüntette a kormányzó, miután megkezdődött az általa kivezényelt Nemzeti Gárda egységeinek telepítése. A Nemzeti Gárda irányítását a Missouri állam autópálya rendőrsége (Missouri Highway Patrol) hatáskörébe utalta a kormányzó,¹⁸ mely a helyiektől már 14-én átvette a műveletek irányítását.¹⁹

Ron Johnson, az autópálya rendőrség kapitánya – aki maga is az afroamerikai etnikumhoz tartozik – több-kevesebb sikerrel igyekezett megváltoztatni a tömegkezelési stratégiát, és a demonstrációk egy részét már tömegoszlató felszerelés nélküli rendőrökkel kísértette (sőt, a vonuló tömeg élére maga is oda állt), valamint intenzíven igyekezett kommunikálni a lakossággal és azok képviselőivel.

¹⁶TAUB, Amanda: *Why America's police forces look like invading armies*. Vox, 2014.08.24. - www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson

¹⁷CARROLL, Rory, SWAINE Jon: *Missouri governor declares state of emergency and curfew in Ferguson*. The Guardian, 2014.08.17. – www.theguardian.com/world/2014/aug/16/missouri-governor-curfew-state-of-emergency-ferguson

¹⁸WULFHORST, Ellen: *Missouri governor lifts Ferguson curfew as National Guard called in*. Reuters, 2014.08.19. - uk.reuters.com/article/2014/08/18/uk-usa-missouri-shooting-idUKKBN0GE07C20140818

¹⁹HUFFINGTONPOST.COM: *Jay Nixon: Missouri Highway Patrol Will Take Over Supervision Of Security In Ferguson*. 2014.08.14. – www.huffingtonpost.com/2014/08/14/jay-nixon-ferguson-security_n_5679774.html

Az új taktikát mindenki lelkesen üdvözölte, melynek eredményeképpen több demonstráció is rendezés nélkül zajlott le.²⁰

Azonban az eljátszott bizalmat nehéz volt helyreállítani, a zavargások és fosztogatások újra és újra kitörtek (elsősorban az éjszakai órákban), és azok kezelése az erőszak eskalációjához vezetett.

A Michael Brown-t agyonlövő rendőr nevének kiadásának követelése a demonstrációsorozat egyik súlyponti eleme volt, erre azonban egészen augusztus 15-ig várni kellett. Ugyanis ezt követően nevezték meg Darren Wilsont-t, aki hat éve szolgálta a helyi rendőrséget, és akivel szemben korábban semmilyen fegyelmi probléma nem merült fel. Az újságírók a rendőrrel kiderítették, hogy válásokkal terhelt családban nőtt fel és maga is elvált volt. Anyját hamisításért és lopásért öt év felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték. 2009-ben kezdte meg rendvédelmi pályafutását egy 14000 lakosú kisvárosban, ahol a helyi lakosság 89%-a fekete volt, viszont a 45 fős rendőri állományban csak egy-két afroamerikai képviselte a többségi közösséget. A helyi rendőrséget számos esetben perelték be sürgősen mértékű kényszerítő erő alkalmazásáért. A városi tanács 2011-ben megelégedte a rendőri túlkapásokat, feloszlatta a rendőrkapitányságot és St. Louis megyét kérte fel a rendvédelmi tevékenység elvégzésére, majd ezt követően Jeff Fuesting-et bízták meg a parancsnoki feladatok ellátásával.

Fuesting a következőkkel jellemezte a korabeli állapotokat: „Nem volt semmiféle kapcsolat a rendőrség és a helyi közösség között. Számos példát lehetett felsorolni arra, hogy olyan taktikákat alkalmaztak (a rendőrök), amelyek veszélyeztettek a kapitányság hitelességét. Számos panasz érkezett a rendőrökkel szemben. A kommunikáció teljesen hiányzott a rendőrség és a közösség között. Feltételezések terjengtek a kényszerítő eszközök olyan fajta alkalmazásáról, melyek számos kérdést vetettek fel.” Ebben a világban és körülmények között vált rendőrre a Brown-t életét kioltó Wilson.²¹

²⁰GOLDSTEIN, Sasha: *Capt. Ron Johnson marches with protesters in Ferguson as law enforcement scales back on day 5 of turmoil after Michael Brown shooting. Daily News, 2014.08.14. - www.nydailynews.com/news/national/capt-ron-johnson-marches-protesters-ferguson-article-1.1904210*

²¹LEONING, Carol D. et al.: *Darren Wilson's first job was on a troubled police force disbanded by authorities. The Washington Post, 2014.08.23. - http://www.washingtonpost.com/national/darren-wilsons-first-job-was-on-a-troubled-police-force-disbanded-by-authorities/2014/08/23/1ac796f0-2a45-11e4-8593-da634b334390_story.html*

A városban uralkodó kaotikus helyzetben – többször tisztázatlan körülmények között – lőfegyverek dördültek el, és több személyt is találat ért. A rendőrség sok esetben talált lőfegyvert az összecsapásban részt vevő civileknél, és azzal vádolta meg a tüntetőket, hogy rálőttek a rendőrökre, akik még ennek ellenére sem használták velük szemben fegyvereiket. A hatóságok szerint a sérüléseket okozó lövéseket a békés tüntetők között meglapuló zavarkeltők és közönséges bűnözők adták le. Hozzá tették még, hogy a tüntető tömegben nem csak a helyi lakosok, hanem más helyről (például Kaliforniából, New-York-ból) érkezők is vannak. Kérték továbbá a véleményének hangot adni kívánó lakosságot, hogy lehetőleg nappal, ne pedig éjjel demonstráljanak, így segítve a rendőrségnek elkülöníteni a tiltakozókat a bűnözőktől és a rendőrökkel összecsapni törekvő személyektől.²²

A helyzetet tovább súlyosbította egy újabb incidens, mely során, augusztus 19-én ismét egy fekete bőrű fiatalt sebesítettek meg halálosan a rendőrök. A 25 éves Kaijeme Powell – a szemtanúk szerint zavart elmeállapotban – lent tartott kezében egy késsel ment a rendőrök felé, miközben azt kiáltotta, hogy „öljetelek meg”. A fiatalt a vele szemben fellépő két rendőr anélkül, hogy más kényszerítő eszköz alkalmazására akárcsak kísérletet tett volna, hat-hat lövéssel tette ártalmatlanná.²³ Az esetről videofelvétel készült, mely bejárta a világot.²⁴

A rendőrség nem csak a tüntetőkkel, hanem a média képviselőivel sem találta meg a közös hangot, minek következtében a tömegkezelési műveletek során több újságíró és fotográfust is letartóztattak. Scott Olson, a Getty Images fotóriportere azt állítja, hogy a rendőrök mindössze azért állították elő, mert „nem a fotósok számára megjelölt helyen tartózkodott”. Job Crilly-t, a The Telegraph újságíróját, elmondása szerint, pedig azért vitték be, mert „nem elég gyorsan tért ki a rendőrök útjából”. Augusztus 19-ig legalább öt újságíró előállítását erősítették meg a hírek.²⁵

A Brown-Wilson ügy kirobbanása és következményeinek kezelése számos olyan kérdést vett fel, mint például az afroamerikaiak, a spanyol ajkúak magas

²²HVG.HU: *Elfajult a helyzet: két embert meglőttek az összecsapásokban Fergusonban.* 2014.08.19. - http://hvg.hu/vilag/20140819_Elfajult_a_helyzet_ketten_meghaltak_az_os

²³ WASHINGTONPOST.COM: *Gov. Nixon taking National Guard out of Ferguson.* 2014.08.21. - www.washingtonpost.com/national/holder-says-he-understands-mistrust-of-police/2014/08/20/94ca43d8-28cb-11e4-8b10-7db129976abb_story.html

²⁴ YOUTUBE.COM: *GRAPHIC: Witness video of deadly St. Louis police shooting.* - www.youtube.com/watch?v=PT9srCjd9Is

²⁵ EVERSLEY, Melanie: *Getty photographer arrested in Ferguson, Mo., unrest.* USA Today. 2014.08.19. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/18/getty-photographer-arrested-scott-olson/14265155/

szegénységi és munkanélküli mutatóiból és alacsony iskolázottságából, bizonyos városok szögesen ellentétes értékre átforduló etnikai arányaiból kialakuló szociális feszültségek kezeléséből eredő problémák, melyekre a hatalom elsősorban rendészeti eszközökkel kíván megoldást találni.

A társadalmi problémákon kívül azonban egy belülről jövő anomália is jellemzi az Egyesült Államok egymástól teljesen független, a magyarhoz hasonló centralizált vezetést nélkülöző rendőri szerveinek életét. Az 1980-as évektől kezdve egy olyan folyamatnak lehetünk tanúi, amely már korábban is meghatározta és valószínűleg a jövőben is meghatározza az USA rendvédelmi szerveinek stratégiáit és taktikai eljárásait, és amelyek törvényszerűen vezetnek és vezetnek a jövőben is a Ferguson városban történetekhez hasonló zavargásokhoz. Ez a folyamat a rendőrség felfegyverzése és militarizálása.

A paramilitáris rendőrség térnyerése

A 21 ezer fős városban elszabadult indulatokért elsősorban a rendőrséget teszik felelőssé a kritikusok, mivel az túlzott erő felmutatva és használva lépett fel a tüntetőkkel szemben, mintegy gerjesztve az amúgy is meglévő feszültséget. Az elemzők a magas-profilú tömegkezelési eljárások alkalmazását a rendőrség túlzott felfegyverzésére, egyre hangsúlyosabb militarizációjára vezetik vissza.²⁶

A rendőri szervek katonai felszerelésekkel ellátásának folyamata nem új keletű. RADLEY BALKO már 2006-ban figyelmeztetett arra, hogy az USA kormányzata túlzott pénzügyi forrásokat fordít a rendőri szervek felfegyverzésére, illetve arra, hogy senki sem találja aggályosnak azt a tendenciát, mely szerint egyre nagyobb számba hoznak létre SWAT szervezeteket (Special Weapons and Tactics²⁷). Ezek – a kritikusok szerint többnyire szükségtelen – SWAT egységek egyre inkább katonai („kommandós”) eszközök és eljárások segítségével, a kényszerítő erő túlzott és sokszor teljesen indokolatlan bevetésével igyekeznek mindenféle, sokszor aránytalanul csekély súlyú rendvédelmi feladatokat megoldani.

A tipikus SWAT egységek feladataikat rendszerint olyan, elsősorban harci célokra tervezett felszerelésekben végzik, mint a katonai bakancs, olajzöld póló és nadrág, „nindzsaszzerű” maszk, kevlar sisak és mellény, gázmaszk, térdvédő, kesztyűk, combtokba rejtett kisméretű vagy máhalmellényre rögzíthető nagyméretű kések, sorozatlövő fegyverek, ajtótoró kos, lövedékálló pajzs, hang-fény, füst-,

²⁶TAUB, Amanda: *Why America's police forces look like invading armies*. Vox, 2014.08.24. www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson

²⁷Szószerinti fordításban *Különleges Fegyverek és Taktikák*.

könnygáz gránátok, paprikaspray. Számos egység büszkélkedhet páncélozott járművekkel, gránátvetővel is. Ezeket az eszközöket elsősorban a „no-knock”²⁸ típusú behatolások során használják. Bár a rendőrségeket köti az az általános szabály, amennyiben magánlakásba kívánnak belépni (pl. házkutatás), akkor oda „bekopogva” kell bejutni, miután a bent tartózkodókat tájékoztatták jövetelük céljáról, ezt azonban legtöbbször figyelmen kívül hagyva erőszakosan, a felsorolt eszközök igénybevételével hatolnak be a taktikai egységek. A behatolás tipikus eljárása az ajtók erőszakos (kos, vagy robbantóeszköz igénybevételével) történő nyitása, majd hang-fény gránát bedobása, amely a bent tartózkodók orientációs képességét csökkenti/kiiktatja, ezt követően pedig a helyiségbe berontva, minden bent tartózkodót földre kényszerítve, a gyanús mozdulatot tevőket mindegyikük előtt lőfegyverrel kiiktatva, elfoglalni a lakást/épületet. Ezután közlik, hogy miért érkeztek, és kerül sor a házkutatás végrehajtására. Az általános szabály megszegéséért csak a legkritikább esetekben kerül sor felelősségre vonásra.²⁹

Az első SWAT egységet Los Angelesben, 1966-ban hozták létre. Az alapötlet egy Delanóban – mezőgazdasági munkások által okozott zavargások kezelésére – felállított speciális rendfenntartó egység alkalmazásából származott. Ez a „prototípus” egység tömegkezelésre kiképzett rendőrökből és mesterlövészekből állt. A helyi rendőrség, a Los Angelesen végigsöprő Watts zavargások során tette magáévá az elit, katonai stílusban képzett, rendőrökből álló egység létrehozását, amely gyorsan, célzottan tud fellépni a speciális fenyegetésekkel szemben és elsöprő erőt alkalmazva, képes azokat felszámolni.³⁰

A Ronald Reagan elnöksége (1981-1989) alatt meghirdetett War on Drugs (Háború a kábítószer ellen) jelentős finanszírozást, felszerelés bővítést, és egyre bővülő feladatkört hozott a SWAT-ok számára, melyek egyre konfrontatívabb katonai stílusban vették fel a harcot a kábítószer-bűnözéssel. A Kongresszus ezek mellett megteremtette a jogi hátterét annak, hogy a Pentagon szinte korlátlanul oszthassa meg a rendelkezésére álló hírszerzési, felszerelési-fegyverzeti, kiképzési-taktikai és technológiai tudását és eszközrendszerét a rendvédelmi szervekkel.³¹ A védelmi minisztérium az 1033 elnevezésű programján³² keresztül, 1990-

²⁸Magyarul: kopogás nélkül.

²⁹BALKO, Radley: *Overkill-The Rise of Paramilitary Police Raids in America*. Cato Institute, Washington D.C, 2006, pp. 5.

³⁰u.o.: pp. 6.

³¹u.o.: pp. 7.

³² Department of Defense Excess Property Program (DoD 1033) - www.dps.mo.gov/dir/programs/cjle/dod.asp

ben egymillió dollár értékben adott át eszközöket a rendvédelmi szervezeteknek, mely összeg - folyamatosan emelkedve - 2013-ra elérte a 450 milliót. A program teljes ideje alatt mintegy 4,3 milliárd dollár értékben jutottak katonai célú eszközökhöz a rendfenntartásért felelős szervezetek. Csak az Obama-kormányzat alatt cserélt így gazdát több tízezer darab automata fegyver, több ezer terepszínű öltözet, éjjellátó készülék, hangtompító stb. KEVIN E. WILKINSON, Neenah város rendőrfőnöke szerint a rendőröket arra képzik, hogy a lövöldözéssel, vagy túszejtéssel járó események során beavatkozzanak, életet mentsenek, szemben az egy generációval korábban alkalmazott eljárásokkal, melynél a rendőrség körbezárta a területet és tárgyalni kezdett a gyanúsítottal vagy egyszerűen türelmesen „kivárta”, kifárasztotta azt.³³

Az intenzív támogatásnak köszönhetően a SWAT egységek gombamód szaporodtak el az Egyesült Államokban. Számuk a nyolcvanas évek elején drámai növekedésnek indult, 1985-1995 között 48%-al ugrott meg. Bevetéseik száma 1980-1995 között 939%-al emelkedett, elérve az évi harminc ezres értéket.³⁴ PETER KRASKA kriminológus egy felmérésében megállapította, hogy 1997-ben az 50 ezer lakos felett lélekszámú települések 90%-a rendelkezett legalább egy SWAT típusú paramilitáris rendvédelmi egységgel, kétszer több, mint a 80-as évek közepén. Kraska kimutatta továbbá azt is, hogy a 25 és 50 ezer fő közötti lakosságszámmal bíró települések 65%-a már 1996-ban magáénak tudhatott egy SWAT csapatot. A növekedés a későbbiekben sem állt meg, mivel a tendenciához csak további lökést adott a George W. Bush elnök neve által fémjelzett és a 2001. szeptember 11-én elkövetett merényletekre válaszul megindított „War on Terror”.³⁵ A különböző hatások eredményeképpen 2005-re a 25-50 ezer fős településeknek már 80 %-a rendelkezett SWAT egységgel.³⁶

A SWAT egységeket mindenekelőtt házkutatások biztosítására vetik be, amennyiben fennáll annak a valós veszélye, hogy az eljárási cselekményt végzőket támadás érheti. Ennek a feltételnek azonban az ACLU (American Civilian

³³APUZZO Matt: *War Gear Flows to Police Department*. *The New York Times*, 2014.06.08. - www.nytimes.com/2014/06/09/us/war-gear-flows-to-police-departments.html

³⁴BICKEL, Carl: *Will the Growing Militarization of Our Police Doom Community Policing? Cops*, 2013. dec. - http://cops.usdoj.gov/html/dispatch/12-2013/will_the_growing_militarization_of_our_police_doom_community_policing.asp

³⁵BALKO Radley: *A Decade After 9/11, Police Departments Are Increasingly Militarized*. *Huffington Post*, 2011.12.19. - www.huffingtonpost.com/2011/09/12/police-militarization-9-11-september-11_n_955508.html

³⁶BALKO: *Overkill...*, i.m. pp. 9.

Liberties Union - Amerikai Polgári Jogi Unió) kutatása szerint legtöbbször nem felelnek meg a bevetések. Az esetek mindössze 35 %-ában találtak lőfegyvert a helyszínen a rendőrök.³⁷

A SWAT egységeket további kritikai éri amiatt is, hogy olyan kisebb súlyú bűncselekményekkel kapcsolatban is bevetik őket, ami nem indokolja az általuk alkalmazott erő mértékét. Ilyen eset volt a 2010-ben Orlando-ban végrehajtott akciók, mely során a SWAT egységek, a vállalkozások és foglalkozások ellenőrzésére hivatott tisztviselőkkel és kábítószer ügyekkel foglalkozó rendőrökkel karöltve „rohmozták” meg a város fekete és latin tulajdonosú fodrász üzleteit, az üzletvitel és a foglalkozások szabályainak ellenőrzése, kábítószer, fegyver felkutatása céljából. 17 üzlet átvizsgálása során 37 személyt állítottak elő „engedély nélküli fodrászatért” (barbering without license), mely jogszabálysértésért az előző tíz évben mindössze három esetben éltek szabadságkorlátozással a hatóságok. A két akció után a hatóságok azt állították, hogy olyan illegális tevékenységekre találtak bizonyítékot, mint például illegális fegyvertartás, kábítószer birtoklása, tiltott szerencsejáték szervezése. Ennek ellenére a két akciót követően mindössze három esetben vádoltak meg bárkit is mással, mint az engedélyekkel kapcsolatos normasértéssel.³⁸

A másik jelenség, amelyet a paramilitáris rendőrség ellenzői éles hangon kérnek számon a SWAT egységeken és a militáris beállítottságú rendőrökön, az az általuk végrehajtott intézkedések során, a tevékenységüktől vagy az általuk használt eszközöktől megsérült, vagy elhalálozott ártatlan személyek magas száma. A rendőrök intézkedései kapcsán – csak az utólag igazolt fegyverhasználatok miatt – elhunytak számadatai azt mutatják, hogy 1997-től ez az érték általában 350-400 fő volt, de néhány kivételes évtől eltekintve folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott. 2012-ben ez az érték elérte a 410-et. Számadatokat nem könnyű összegyűjteni, mert centralizált irányítómechanizmus híján a rendőri szerveket semmi nem kötelezi arra, hogy az ilyen esetekkel kapcsolatban statisztikákat szolgáltatassanak, ezt csak az FBI igyekszik begyűjteni.³⁹

³⁷AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION: *War Comes Home – The Excessive Militarization of American Policing*. ACLU Foundation, New York, 2014. 4.

³⁸WEINER Jeff: *Criminal Barbering? Raids at Orange County shops lead to arrest, raise question*. Orlando Sentinel, 2010.11.07. - http://articles.orlandosentinel.com/2010-11-07/health/os-illegal-barbering-arrests-20101107_1_criminal-barbering-licensing-inspections-dave-ogden

³⁹BIER Daniel: *By the Numbers: How many people are killed by police? The Sceptical Libertarien*, 2014.08.19. - <http://blog.skepticallibertarian.com/2014/08/19/by-the-numbers-how-many-people-are-killed-by-police/>

A kirívó esetek között emlegetik Aiyana Jones, hét éves afroamerikai kislány ügyét, aki egy SWAT egység akciója során halálozott el. A rendőrök a kétszintes ház földszinti ablakán hang-fény gránátot dobtak be, ezt követően betörték az - egyébként bezáratlan - ajtót, és a házba a csoport élén belépő rendőr máig tisztázatlan körülmények között, egy fejlődéssel megölte a helyiségben, a heverőn alvó kislányt. A körözött személy mindeközben a második emeleten tartózkodott.⁴⁰

A paramilitáris rendőrség hívei elsősorban azzal érvelnek, hogy egy olyan országban, ahol alanyi jogon lehet fegyvert birtokolni, veszélyes szakma a rendőröké. DANIEL J. BIER adatai szerint 1900 óta 18.781 rendőr halt meg szolgálata során, ez évi 164 fő. A legkiugróbb év 1930 volt, amikor még érvényben voltak az alkoholtilalommal kapcsolatos rendelkezések, ekkor 297 rendőr hunyt el szolgálat közben. 2013-ban, a 900.000 rendvédelmi dolgozóból 100 fő halt meg munkája során.

A rendőri szakma nincs benne az első 10 legveszélyesebb foglalkozásban. Megelőzik az olyan szakmák mint a fakitermelés (11-szer gyakoribb a foglalkozás gyakorlása során bekövetkező elhalálozás), a halászat, a repülőgépezetés, de még a teherautó vezetők élete is kétszer nagyobb veszélyben van, mint a rendőröké. Ha a 2013-as halálozási mutatót elemezzük, még árnyaltabb a kép. 31 rendőr halt meg lövöldözésben, 11 szándékos gázolás következtében, kettőt megkéseltek, egy pedig robbantásos eset során hunyt el. Tehát bűncselekmény áldozataként mindösszesen 45 fő. A többiek légi szerencsétlenség, közlekedési baleset, zuhanás, fulladás, munkahelyi megbetegedésben veszítették életüket. A rendőrök elleni halált okozó bűncselekmények területi eloszlása is változó, mivel néhány kiemeltebb terület mint például Boston, sokat „elvisz” ezekből.⁴¹

Az ACLU véleménye szerint a túlzottan militarizált eljárások (különösen a paramilitáris egységek bevetése) növelik az erőszak kockázatát, veszélyeztetik az egyén szabadságjogait, és igazságtalan mértékben érintik a színes bőrű lakosságot - mivel elsősorban a fekete bőrű és a latin kisebbséggel szemben alkalmazkodik. Ezek a tényezők a rendvédelmi szervekbe vetett bizalom gyengüléséhez, a közösség biztonságának és biztonságérzetének csökkenéséhez vezetnek.⁴² A

⁴⁰ SMITH, Mychal Denzel: *Why Aiyana Jones Matters*. *The Nation*, 2013.07.19. - www.thenation.com/blog/174859/why-aiyana-jones-matters

⁴¹ BIER J. Daniel: *By the numbers: How Dangerous is It to be a Cop?* *The Freeman*, 2014.08.19. - www.fee.org/the_freeman/detail/by-the-numbers-how-dangerous-is-it-to-be-a-cop

⁴² ACLU, i.m.: pp. 18.

rendőrök elsődleges feladata a „békét fenntartani” a társadalmon belül,⁴³ de ha belőlük katonát csinálnak, akkor azok azt fogják tenni, amit a katonák szoktak harci övezetben: sebesülést okozni és válogatás nélkül ölni.⁴⁴

A túlmilitarizált rendőri szerveket nem csak a jogvédők, és a kritikus szakemberek látják hadseregnek. 2011-ben Michael Bloomberg, New York akkori polgármestere kijelentette: „I have my own army in the NYPD”⁴⁵ (Saját hadseregem van a NYPD-en belül). Azaz ezer olyan, katonai struktúrába szervezett rendőre, akik tankokkal, léghárító fegyverzetrel, a kevésbé-halálos kategóriába tartozó, tömegszlatásra szolgáló hangfegyverrel rendelkeznek.⁴⁶

Egy kockázatos folyamat, amire lenne alternatíva

A fergusoni események nem kerültek el a nemzetközi sajtó figyelmét sem, különösen azokban az államokban nem, ahonnan rendszeresen érkeznek hírek az emberi jogok megsértéséről, illetve amelyek a jogvédő szervezetek keresztútjében állnak. A szaud-arábiai, a török, a kínai és az orosz média rendszeresen az első oldalon ad hírt a tüntetésekről és azok kezeléséről. Sok külföldi író képmutatással vádolja az Egyesült Államokat, mivel – mint azt Xinhua nevű lap írja – az USA „majdnem 200 országot támadott világszerte azok úgynevezett gyenge emberi jogi helyzetéért”, viszont „inkább arra kellene koncentrálnia, hogy a saját problémáit oldja meg, mintsem másokra mutogasson”. A sors iróniája, hogy az Egyesült Államokat az az Egyiptom szólítja fel önmérsékletre a fergusoni események kezelése vonatkozásában⁴⁷, amelynek rendfenntartó erői 2013. augusztusában a Kairóban és Gízában tartott üldémonstrációk résztvevői közül mindössze egy nap alatt legalább 50 embert öltek meg és több tucatot megsebesítettek.⁴⁸

⁴³ Az angol-szász rendőri terminológia gyakran használja a „keeping the peace” kifejezést a társadalmon belüli zavartalan együttélés fogalmára

⁴⁴SMITH, i.m.

⁴⁵New York Police Department: New York város rendőrségének angol elnevezése.

⁴⁶PAREENE, Alex: Mayor Bloomberg’s army. Salon, 2011.12.01. – www.salon.com/2011/12/01/mayor_bloombergs_army/

⁴⁷ALJAZEERA: Egypt calls for US restraint over Ferguson. 2014.08.19. – www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/egypt-calls-us-restraint-over-ferguson-201481914155998860.html

⁴⁸MIDDLE EAST MONITOR: Egypt security forces launch operation in Rabaa al-Adawiya and Nahda squares. 2013.08.14. - www.middleeastmonitor.com/news/africa/6884-egypt-security-forces-launch-operation-in-rabaa-al-adawiya-and-nahda-squares

MARY L. DUDZIAK, az Emory Egyetem professzorra úgy gondolja, hogy a külvilág felé sugárzott kép aláássa a világ lakossága szívének és elméjének megnyeréséért folytatott küzdelmet, így a Fergusonban lezajló események a szuperhatalom nemzetbiztonsági érdekeire is hatást gyakorolnak.⁴⁹

A rendvédelem militarizálódása ellenére, nem minden amerikai rendőri vezető hisz a magas-profilú tömegkezelésben. Chris Burbank, Salt Lake City rendőrségének vezetője állítja: „Én nem szeretem a tömegoszlató felszerelést. Néhányan azt mondják, ezzel nagyobb kockázatnak teszem ki a rendőreimet. Lehetséges, de a kockázat a munka része. Meg vagyok győződve arról, hogy ha magunkra vesszük a tömegoszlató felszereléseket, azzal azt közöljük: dobáljatok ránk követ és palackokat. Ezzel kiprovokáljuk a konfliktust. A két irányú kommunikáció és az együttműködés, az ami számít. Ha az egyik oldal túlreagálja a dolgokat, minden széthullik.” Burbank 2011-ben az Occupy mozgalom során gyakorlatban is bemutatta, hogy elgondolásai életképesek és nem csak elméletben működnek. Szemben más – a magas-profilú eljárásokat preferáló – vezetőkkel szemben, képes volt erőszak alkalmazása nélkül megoldani városának tömegkezeléssel összefüggő konfliktushelyzeteit.⁵⁰

Érdemes megemlíteni, hogy az elemzésem során meghivatkozott, az Egyesült Államokban keletkezett szakirodalomban egy-két ritka kivételtől eltekintve, a rendőrség tömegkezelési stratégiáját és taktikai eljárásait leginkább kritizáló írásokban sem említik az elmúlt mintegy 30 év európai vonatkozó szociológiai kutatásainak eredményeit, amelyek ma már nagy hatást gyakorolnak kontinensünk számos államának (köztük hazánk) rendőri tömegkezelési eljárásaira is. A brit Stephen D. Reicher és társai által kidolgozott, a tömegben való viselkedés elaborált társas identitás elnevezésű modellje (Elaborated Social Identity Model) és a tömegen belüli konfliktusok csoportközi dinamikájának teóriája megváltoztatja a tömegről alkotott klasszikus negatív képet, és végeredményben kimondja, hogy számos esetben éppen a rendvédelmi szervek tehetők felelőssé az erőszak eszkalációjáért. Reicher és követői igyekeznek segítséget nyújtani a politikai demonstrációk rendőri biztosítása során felmerülő problémák megelőzésére, kiküszöbölésére, „elaterelésére”.⁵¹ Az általuk megfogalmazott gondolatok (a kommu-

⁴⁹ DUDZIAK, L. Mary: *Ferguson from Afar*. *Foreign Affairs*, 2014.08.21. – www.foreignaffairs.com/articles/141929/mary-l-dudziak/ferguson-from-afar

⁵⁰ BALKO, Radley: *A Police Chief Tries To Reform The System From Within*. *The Huffington Post*, 2013.10.30. - www.huffingtonpost.com/2013/10/30/chris-burbank-salt-lake-city_n_4170154.html

nikáció, a tájékoztatás, a dinamikus kockázat-elemzés, facilitáció és a differenciálás) mintha teljesen ismeretlenek lennének az amerikai rendőrök és az őket kritizálók számára.⁵²

A gyülekezési jog gyakorlása fontos érték a demokráciában, annak bármilyen korlátozása súlyosan sérti a demokratikus értékrendet. A korlátozás nem csak abban valósulhat meg, hogy megtiltják a rendezvényeket, hanem abban is, ha nem ott és nem akkor tarthatják meg azokat, ahol és amikor a demonstrálók szeretnék, hiszen a vonulás útvonala, a hely és az időpont maga is hordozhat szimbolikus jelentéstartalmat. Sérülhet azáltal is a jog, hogy valamely rendezvény résztvevőinek biztonságérzete éppen a rendőrök nagy száma, fenyegető felszerelése, vagy viselkedése miatt csökken. A rendőrség mindig az aktuális hatalmat képviseli a demonstrálók számára, éppen azt a hatalmat, amely ellen tüntetnek. Ha a tüntetés során a hatalom a túlzott rendőri jelenléten keresztül, fenyegetően tornyosul a véleményének hangot adni kívánó emberek feje fölé, akkor nem beszélhetünk teljes szabadságról, hiszen látható, hogy a hatalom⁵³ bármikor beavatkozhat, ha neki nem tetsző jelenségeket tapasztal. A teljes arénával fellépő, katonai szervezetnek látszó rendőrség éppen ezt a képzetet keltetheti a jelenlévőkben. A fegyverzet, amelyet nyilvánvalóan az emberi élet kioltására, de legalább is olyan célra tervezetek, amelynek járulékos hatásaként az emberek testi-lelki épsége kisebb-nagyobb mértékben sérülhet, mindenféleképpen alkalmas a félelem kiváltására.

A rendőrségnek, mint az emberi jogok egyik őrzőjének, éppen az a feladata, hogy a joggyakorlást elősegítse – erre viszont nem képes, ha már a pusztán jelenlétével is félelmet vált ki abban a személyben, akinek a joggyakorlását hivatott előmozdítani. Ezt csak olyan taktikákkal és stratégiával teheti meg, amely során a szükséges ideig és mértékig a háttérbe húzódik és csakis akkor és olyan mértékben lép elő és avatkozik be, amely elegendő ahhoz, hogy a rendet fenntartsa, illetve helyreállítsa. Erre a célra – véleményem szerint – alkalmatlan a paramilitáris rendőrség.

⁵²Less Ferenc: *A demokratikus tömegkezelés alapelvei*. In.: *II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Szabó István (szerk), Pécs, 2014, pp. 265-269*, http://idkpecs.hu/documents/idk2013/files/idk_conference_book_2013_upload.pdf

Felhasznált irodalom

1. 444.hu: Háborús övezet lett az amerikai kisvárosból a fekete tini meggyilkolása után. 2014.08.13. - <http://444.hu/2014/08/13/haborus-ovezet lett-az-amerikai-kisvarosbol-a-fekete-tini-meggyilkolasa-utan/> (letöltve: 2014.08.14)
2. ALCINDOR, Yamiche, BACON John: After Brown autopsy, mom wants officer arrested. USA Today, 2014.08.18. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/17/justice-department-autopsy-brown-ferguson/14196559/ (letöltve: 2014.08.23.)
3. AL JAZEERA: Egypt calls for US restraint over Ferguson. 2014.08.19. - www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/egypt-calls-us-restraint-over-ferguson-201481914155998860.html (letöltve: 2014.08.27.)
4. AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION: War Comes Home – The Excessive Militarization of American Policing. ACLU Foundation, New York, 2014.
5. APUZZO Matt: War Gear Flows to Police Department. The New York Times, 2014.06.08. - www.nytimes.com/2014/06/09/us/war-gear-flows-to-police-departments.html (letöltve: 2014.08.21.)
6. BALKO Radley: A Decade After 9/11, Police Departments Are Increasingly Militarized. Huffington Post, 2011.12.19. - www.huffingtonpost.com/2011/09/12/police-militarization-9-11-september-11_n_955508.html (letöltve: 2014.08.27.)
7. BALKO, Radley: A Police Chief Tries To Reform The System From Within. The Huffington Post, 2013.10.30. - www.huffingtonpost.com/2013/10/30/chris-burbank-salt-lake-city_n_4170154.html (letöltve: 2014.08.24.)
8. BALKO, Radley: After Ferguson, how should police respond to protests. The Washington Post, 2014.08.14. - www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2014/08/14/after-ferguson-how-should-police-respond-to-protests (letöltve: 2014.08.23.)
9. BALKO, Radley: Overkill-The Rise of Paramilitary Police Raids in America. Cato Institute, Washington D.C, 2006.
10. BICKEL, Carl: Will the Growing Militarization of Our Police Doom Community Policing? Cops, 2013. dec. - http://cops.usdoj.gov/html/dispatch/12-2013/will_the_growing_militarization_of_our_police_doom_community_policing.asp (letöltve: 2014.08.24)

11. BIER Daniel: By the Numbers: How many people are killed by police? The Sceptical Libertarien, 2014.08.19. - <http://blog.skepticallibertarian.com/2014/08/19/by-the-numbers-how-many-people-are-killed-by-police/> (letöltve: 2014.08.25.)
12. BIER J. Daniel: By the numbers: How Dangerous is It to be a Cop? The Freeman, 2014.08.19. - www.fee.org/the_freeman/detail/by-the-numbers-how-dangerous-is-it-to-be-a-cop (letöltve: 2014.08.21.)
13. BOSMAN, Julia, FITZSIMMONS, Emma G.: Grief and Protests Follow Shooting of a Teenager, The New York Times, 2014.08.10. - www.nytimes.com/2014/08/11/us/police-say-mike-brown-was-killed-after-struggle-for-gun.html (letöltve: 2014.08.23)
14. BrainyQuote: www.brainyquote.com/quotes/quotes/a/abrahamlin101395.html (letöltve: 2014.08.25.)
15. CARROLL, Rory, SWAINE Jon: Missouri governor declares state of emergency and curfew in Ferguson. The Guardian, 2014.08.17. - www.theguardian.com/world/2014/aug/16/missouri-governor-curfew-state-of-emergency-ferguson (letöltve: 2014.08.24.)
16. DUDZIAK, L. Mary: Ferguson from Afar. Foreign Affairs, 2014.08.21. - www.foreignaffairs.com/articles/141929/mary-l-dudziak/ferguson-from-afar (letöltve: 2014.08.23.)
17. Department of Defense Excess Property Program (DoD 1033) - www.dps.mo.gov/dir/programs/cjle/dod.asp (letöltve: 2014.08.30.)
18. EVERSLEY, Melanie: Getty photographer arrested in Ferguson, Mo., unrest. USA Today. 2014.08.19. - www.usatoday.com/story/news/nation/2014/08/18/getty-photographer-arrested-scott-olson/14265155/ (letöltve: 2014.08.24.)
19. GOLDSTEIN, Sasha: Capt. Ron Johnson marches with protesters in Ferguson as law enforcement scales back on day 5 of turmoil after Michael Brown shooting. Daily News, 2014.08.14. - www.nydailynews.com/news/national/capt-ron-johnson-marches-protesters-ferguson-article-1.1904210 (letöltve: 2014.08.19)
20. HUFFINGTONPOST.COM: Ferguson, Missouri Community Furious After Teen Shot Dead By Police. 2014.08.09. - www.huffingtonpost.com/2014/08/09/ferguson-teen-police-shooting_n_5665305.html (letöltve: 2014.08.23)
21. HUFFINGTONPOST.COM: Jay Nixon: Missouri Highway Patrol Will Take Over Supervision Of Security In Ferguson. 2014.08.14. -

- www.huffingtonpost.com/2014/08/14/jay-nixon-ferguson-security_n_5679774.html (letöltve: 2014.08.24.)
22. HVG.HU: Elfajult a helyzet: két embert meglőttek az összecsapásokban Fergusonban. 2014.08.19. -
http://hvg.hu/vilag/20140819_Elfajult_a_helyzet_ketten_meghaltak_az_os (letöltve: 2014.08.21.)
23. LEONING, Carol D. et al.: Darren Wilson's first job was on a troubled police force disbanded by authorities. The Washington Post, 2014.08.23
http://www.washingtonpost.com/national/darren-wilsons-first-job-was-on-a-troubled-police-force-disbanded-by-authorities/2014/08/23/1ac796f0-2a45-11e4-8593-da634b334390_story.html (letöltve: 2014.08.24.)
24. LESS Ferenc: A demokratikus tömegkezelés alapelvei. In.: II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Szabó István (szerk), Pécs, 2014.
http://idkpecc.hu/documents/idk2013/files/idk_conference_book_2013_upload.pdf
25. MIDDLE EAST MONITOR: Egypt security forces launch operation in Rabaa al-Adawiya and Nahda squares. 2013.08.14. -
www.middleeastmonitor.com/news/africa/6884-egypt-security-forces-launch-operation-in-rabaa-al-adawiya-and-nahda-squares (letöltve: 2014.08.27.)
26. PAREENE, Alex: Mayor Bloomberg's army. Salon, 2011.12.01. -
www.salon.com/2011/12/01/mayor_bloombergs_army/ (letöltve: 2014.08.24.)
27. ROBLES Frances, BOSMAN, Julie: Autopsy Shows Michael Brown Was Struck at Least 6 Times. The New York Times, 2014.08.14. -
www.nytimes.com/2014/08/18/us/michael-brown-autopsy-shows-he-was-shot-at-least-6-times.html (letöltve: 2014.08.14.)
28. ROSENBERG, Eli: St. Louis police chief says fight over cop's gun led to fatal shooting of unarmed teen in Missouri. New York Daily News, 2014.08.10. -
www.nydailynews.com/news/crime/st-louis-police-chief-physical-confrontation-led-fatal-shooting-unarmed-teen-article-1.1898637 (letöltve: 2014.08.23)
29. SMITH, Mychal Denzel: Why Aiyana Jones Matters. The Nation, 2013.07.19. -
www.thenation.com/blog/174859/why-aiyana-jones-matters (letöltve: 2014.08.21.)
30. SWAINE, Jon, CARROLL Rory: Ferguson shooting: police under pressure after linking Michael Brown to robbery. The Guardian, 2014.08.16. -

- www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ferguson-police-michael-brown-robbery-suspect. (letöltve: 2014.08.24.)
31. TAUB, Amanda: Why America's police forces look like invading armies. Vox, 2014.08.24. - www.vox.com/2014/8/14/6003239/police-militarization-in-ferguson (letöltve: 2014.08.24.)
32. THORSEN, Leah: Ferguson Day One Wrapup: Officer Kills Ferguson Teen. St. Louis Post-Dispatch, 2014. 08.10. - www.stltoday.com/news/local/crime-and-courts/anger-confrontation-after-fatal-shooting-of-teen-by-ferguson-police/article_04e3885b-4131-5e49-b784-33cd3acbe7f1.html (letöltve: 2014.08.23)
33. WASHINGTONPOST.COM: Gov. Nixon taking National Guard out of Ferguson. 2014.08.21. - www.washingtonpost.com/national/holder-says-he-understands-mistrust-of-police/2014/08/20/94ca43d8-28cb-11e4-8b10-7db129976abb_story.html (letöltve: 2014.08.24.)
34. WAX, Emily et al.: Holder headed to Ferguson on Wednesday, will oversee federal response to shooting. The Washington Post, 2014.08.18. - www.washingtonpost.com/national/justice-department-orders-new-autopsy-of-michael-browns-body/2014/08/18/023a4d12-2694-11e4-958c-268a320a60ce_story.html (letöltve: 2014.08.19.)
35. WEINER Jeff: Criminal Barbering? Raids at Orange County shops lead to arrest, raise question. Orlando Sentinel, 2010.11.07. - http://articles.orlandosentinel.com/2010-11-07/health/os-illegal-barbering-arrests-20101107_1_criminal-barbering-licensing-inspections-dave-ogden (letöltve: 2014.08.27.)
36. WULFHORST, Ellen: Missouri governor lifts Ferguson curfew as National Guard called in. Reuters, 2014.08.19. - <http://uk.reuters.com/article/2014/08/18/uk-usa-missouri-shooting-idUKKBN0GE07C20140818> (letöltve: 2014.08.23)
37. YOUTUBE.COM: GRAPHIC: Witness video of deadly St. Louis police shooting. - www.youtube.com/watch?v=PT9srCJd9Is (letöltve: 2014.08.24.)